

Martin Pilař

HRST KOMPARATIVNÍCH POZNÁMEK O VZTAHU ANGLICKÝCH BOHEMISTŮ K PIVU

1. Hospodské prostředí a pití piva jsou vnímány jako dosti podstatné součásti české národní specifičnosti. Hrst poznámek o jiných pivních kontextech, než je český, snad alespoň trochu pootevře dosti uzavřený informační svět konference. Pivní přívlasky naší národní specifičnosti jsou do značné míry zdobnými, neboť v Evropě existují národy, pro něž zdvihnutá sklenice s pivem znamená podstatně více než pro nás – zejména na britských ostrovech. Zde lze narazit na případy, kdy se sklenice piva stává bojovou zástavou či tekutou podporou vlastní nedokonale realizované touhy po národním státu. Lze se o tom přesvědčit hned po přiletu do Dublinu. V letištní hale je umístěna obrovská zelená stěna (tj. v národní barvě) a na ní je namalována velká sklenice s irským tmavým pivem značky Guinness. Slogan pod sklenicí praví: Vítejte v zemi Guinnesse! Stačí letmá procházka dublinskými ulicemi, aby se návštěvník přesvědčil o tom, že pro Ira je dublinské pivo Guinness (a v poněkud menší míře i piva zn. Murphy's a Beamish, vyráběná v Corku) nejen chutným mokem sloužícím ku zahnání žízně a chmur, ale velice vážně braným symbolem národní identity. Adorace domácího piva je tedy jedním z hlavních projevů irské varianty „keltské renesance“. Domnívám se, že pro českého pivaře je podobná politizace piva naštěstí jen stěží představitelná. České švejkování a s ním nerozlučně spojené pití piva je vžitým způsobem, jak přežívat těkavou nestabilitu, která je pro naši část střední Evropy příznačná. V porovnání s Irskem se jeví jako zá-

kladní způsob unikání před establishmentem, nikoliv jako symbol vzdoru a politického citění.

2. Nejznámějším britským bohemistou v Čechách je nepochybně profesor londýnské univerzity Robert Pynsent. Mezi dráždivé názory, kterými rád provokuje diskusi, patří jeho dělení evropských národů na staré imperiální národy, které jedí bílý chléb a pijí víno, a na chudší, severnější národy, které pojídají černý chléb a pijí pivo, popř. kořalku. I přes zjednodušení, která je tomuto postřehu možno vytknout, lze zbytky pivní izoglosy sledovat i na britských ostrovech, kde pití piva a whisky je nejvíce charakteristické v oblastech, kam nedošli římsí vojáci a kam ve středověku méně zasahoval vliv francouzské šlechty. Rovněž Robert Pynsent má k „přízemnímu“ pití piva značně otažitý vztah. Za jeho přístupem k české literatuře je možno vycítit postoj hrdého dekadenta, který s noblesou i chtěnou provokací narušuje české literární mýty a pohrdlivě ignoruje u nás vžitě hodnocení spisovatelských osobností. Jako přehledné shrnutí Pynsentova přístupu k české literatuře může posloužit vloni vydaná rozsáhlá slovníková příručka *Companion to East European Literature* (Průvodce východoevropskou literaturou), která se sice setkala s minimálním kritickým (i tržním) ohlasem, avšak lze očekávat, že bude v zahraničních knihovnách delší dobu používána jako základní a snadno dostupný zdroj informací o naší literatuře. Pynsent se zde např. velmi zdrženlivě vyjadřuje o literárních kvalitách díla Kunděrova, Hrabalova a zvláště Škvoreckého; hesla o Jiřím Kolářovi, Ivanu Klímovi a Arnoštu Lustigovi, kteří požívají v zahraničí nadprůměrného ohlasu, nejsou v slovníku zařazena vůbec. Na druhé straně příručka obsahuje informace např. o Václavu Duškovi a Ludvíku Němcovi. Právo na subjektivitu výběru nelze redaktorovi slovníku upírat, zmíněnou disproporci však český badatel nemůže přehlédnout. Zato na svých londýnských seminářích Pynsent dokáže obdivuhodně vzbuzovat zájem studentů o bohemistiku, zejména o českou dekadenci, o samotářské typy naší literární historie (např. L. Klíma) i typy intelektuální (mj. V. Linhartová, D. Hodrová).

3. V souvislosti s poznámkou o R. Pynsentovi jsem několikrát použil pojmu „dekadence“, a proto nebude na škodu alespoň stručně se zmínit o neodekadenci, která je jedním z nápadných rysů mladší vrstvy současné české poezie. Výsostný neodekadent J. H. Kr-

chovský o pivu nepíše skoro vůbec – pokud ano, pak jsou to verše hrdě odmítavé: „Jen pivem bych se sotva upil... / dnes pro změnu jsem sed k vínu...“ Pivo se u něj objevuje spíše jako základní potravina: „jdu na pivo a na loupák“, avšak neodekadentní extatičnost Krchovský víc spojuje s „taháním špuntu“ a „popíjením punče“. Jako přechodný typ se v tomto ohledu jeví básnický typ Luďka Markse, jehož verše sice formálně vycházejí z české dekadentní tradice, avšak ve vztahu k pivu spíše lne k undergroundové adoraci piva: „Já chlemtám pivo víc a víc / své vyschlé nozdry do sklenic / víc ke dnu tisknu...“ V Marksových verších jsou přítomny ozvuky undergroundového pivního veselí, jak je zachyceno v prózách I. M. Jirouse, M. Chadimy, P. Placáka, dueta Z. Spruzené a J. Vadného, J. Vondrušky, Jana Pelce a samozřejmě i starších autorů undergroundu E. Bondyho a B. Hrabala. Lze tedy bez obav zobecnit, že česká neodekadence se v tomto bodě od Pynsentova dekadentně výlučného přístupu značně liší.

4. Jsem potěšen tím, že v dosavadním průběhu konference, která nepřinesla jednoznačnou odpověď na Sabinovu dráždivou otázku, jež vlaje nad předsednickým stolem („Což je hospoda nějaká akademie?“) nezazněly metaliterární formulace o spjatosti Hrabalova díla s pivem a hospodským prostředím. I já mám pocit, že by šlo o spojení, které je tak samozřejmé, že zabývat se jím může působit dojmem klišé. Doufám, že má poslední poznámka, jež se Hrabalova díla lehce dotýká, takto nezapůsobí. Mám daleko k tomu, abych se domníval, že Hrabalovu prózu může překládat pouze znalec piva a českého hospodského tlachu. Je však nesporné, že Hrabalovo pábení je nesnadno přeložitelné a že autor svým překladatelům nic neusnadňuje (na rozdíl od M. Kundery). Nelze však pokládat za náhodu, že dva úspěšní překladatelé Hrabalových knížek do angličtiny nemají k pivu a hospodské atmosféře odtažitý vztah. Prvním z nich je Paul Wilson, který se v sedmdesátých letech důvěrně sblížil s českým rockovým undergroundem (Obsluhoval jsem anglického krále), druhým Dr. James Naughton, lektor češtiny na oxfordské univerzitě (Postřižiny, Městečko, kde se zastavil čas). Dr. Naughton je stejně jako prof. Pynsent zákem Karla Brušáka, jehož mnohaleté působení v Cambridgi mělo pro britskou bohemistiku zakladatelský význam. Kromě Hrabala přeložil do angličtiny také například eseje Miroslava Holuba, básně

Sylvy Fischerové apod. Je zajímavé, že se věnuje i překládání z angličtiny do skotské gaelštiny, jíž se podobně jako ostatním keltským jazykům v poslední době věnuje. Dr. Naughton je totiž původem Skot a tradice keltské hospodské pospolitosti, k níž patří nejen přátelský hovor, ale i hudba všech žánrů, mu vůbec nejsou cizí. Nikterak se proto nedivím, že si k překladu vybral právě Hrabalovy prózy, které jsou nejvíce prosyceny pivovarskou atmosférou, a že u nás slavné „pivní“ pasáže z Postřižin přeložil se sugescí, která má i v Británii i v dalších anglicky mluvících zemích velkou šanci na příznivý ohlas. Budiž mu za to při této příležitosti vyjádřen dík.

5. Příspěvek nazvaný „hrst poznámek“ má mj. i tu výhodu, že nemusí končit shrnutím a zobecněním, neboť se otevřeně přihlašuje k marginálnosti, od níž obvykle neočekáváme gradaci. I takovýto druh textu však může končit nenápadně připravovanou pointou, kterou si dovolím zvýraznit vykřičníkem. Jakožto kosmopolita, který se ocitl na konferenci o české hospodě a o českém pivu, využívám této příležitosti, abych otevřeně proklamoval své hluboké a již po čtyři roky pravidelně ověřované poznání: „Irské pivo zn. Guinness je naprosto výtečné!“

Martin Pilarš

Filozofická fakulta Ostravské univerzity

Ostrava